

TRIANGELI-KESKUSTELU

Tutkijan puheenvuoro

TEEMA: Perustili

Perustili vaihtoehtona perustulolle

Perusasteen jälkeistä tutkintoa vaille jääminen altistaa työttömyydelle ja köyhyydelle. Sosiaaliturvajärjestelmän tulisi kannustaa erityisesti vähän koulutettuja nuoria investoimaan inhimilliseen pääomaansa. Perustili tekisi juuri näin.

Laadin vuonna 2017 yhdessä tutkimusryhmäni kanssa opetus- ja kulttuuriministeriölle (OKM) sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle (STM) selvityshenkilöraportin siitä, miten vähentää työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolella olevien nuorten määrää [1].

Raporttimme mukaan nuoria koskevan sosiaaliturvajärjestelmän jäykkyydet, päällekkäisyydet, kannustinloukut ja yhteensovittamisen ongelmat kytkeytyvät yksinkertaisesti siihen, että nuorten toimeentuloa turvaa neljä keskenään hyvin erilaista järjestelmää: työmarkkinatuki, toimeentulotuki, opintotuki ja sairausperusteiset toimeentuloturvaetuudet. Asumisen tukeminen asumistuen ja toimeentulotuen kautta monimutkaistaa järjestelmää entisestään.

Työttömyysturva ja toimeentulotuki ovat anteliaammat kuin opintoraha ja opintolaina, joten nuorille on usein kannustavampaa olla etuuksilla kuin opiskella. Samaan aikaan tiedämme, että ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa nuorten mahdollisuudet työmarkkinoilla ovat heikot.

Työttömyys, köyhyys ja kuntoutuksen tarve ovat päällekkäisiä ja sisäkkäisiä sosiaalisia riskejä erityisesti niillä nuorilla, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Sosiaalisten investointien näkökulmasta sosiaaliturvajärjestelmän tulisi kannustaa erityisesti vähän koulutettuja nuoria jatkamaan opintojaan tai muuten investoimaan inhimilliseen pääomaansa. Perustulon ongelma on se, että se jättäisi nämä nuoret oman onnensa nojaan eli ilman ohjausta ja tukea opiskeluun tai työelämään siirtymiseen.

Osana teollisuuden automaatiota ja murrosta luotaavaa Manufacturing 4.0 -hanketta tilasimme Jussi Pyykköseltä, Topias Pyykköseltä ja Pekka Pullilta (2021) esityksen perustilimallista [2]. Mallin on tarkoitus kannustaa nuoria – paremmin kuin nykyjärjestelmä – investoimaan inhimilliseen pääomaansa. Perustili ja sitä tukeva nuorten osallistumistulo korvaisivat työmarkkinatuen, työttömän peruspäivärahan ja opintorahan. Etuuksien taso ei juuri muuttuisi nykyisestä, mutta niiden itsenäinen hallinta yhdistettynä etuuksien automatisointiin tekisi nuoren elämän-

suunnittelusta selkeämpää ja työnteosta sekä opiskelusta nykyistä kannustavampaa.

Perustulomallissa nuoret voivat jäädä työn, koulutuksen ja harjoittelun ulkopuolelle niin pitkäksi aikaa kuin haluavat. Perustuloa maksetaan ilman mitään ehtoja, kun taas perustilin saamisen edellytyksenä olisi työssäkäynti tai opiskelu sekä itsenäinen asuminen. Kun 18 vuotta täyttänyt nuori ottaisi perustilin käyttöön, sille lisättäisiin esimerkiksi 20 000 euroa. Tililtä voisi nostaa korkeintaan tietyn summan, esimerkiksi 650 euroa, kuukaudessa. Nostettavissa olevaan summaan vaikuttaisi edellisen kuukauden työtulo.

”Perustuloa maksetaan ilman mitään ehtoja, kun taas perustilin saamisen edellytyksenä olisi työssäkäynti tai opiskelu sekä itsenäinen asuminen.”

Ennen perustilin käyttöä tai sen jälkeen, kun perustili olisi kulu-
nut loppuun, nuori olisi osallistumistulon piirissä. Sen saamisen edellytyksenä olisi yksilöllisesti laaditun tavoitteellisen suunnitelman toteuttaminen, esimerkiksi elämänhallintaan liittyvien taitojen opettelu tai opiskelemaan lähteminen.

Perustilin loppuminen ja sen synnyttämä taloudellisen tuen tarve antaisi palvelujärjestelmälle mahdollisuuden kohdata nuoret. Samalla syntyisi tilaisuus tukea ja kannustaa heitä koulutuksen ja työn avulla kohti itsenäistä elämää. Osallistumistulolla voitaisiin ohjata ja kannustaa nuoria nykyistä paremmin opiskeluun, työhön, työpajatoimintaan, kuntouttavaan työtoimintaan tai muuhun aktiiviseen toimintaan.

Nuorten osallistumistulon ja velvoittavan toiminnan sekä tukipalveluiden ensisijaiseen kohderyhmään kuuluisivat 17–24-vuotiaat,

ilman ammatillista tutkintoa olevat nuoret, jotka kärsivät muista kuin tilapäisistä toimeentulovaikeuksista. Kohderyhmään eivät kuuluisi ansioturvan saajat, vaikeavammaiset vammaisuuksien hakijat eivätkä äitiys-, isyys- tai vanhempainpäivärahan tai kotihoidon tuen hakijat.

Vanhaan ajattelutapaan perustuva syyperusteinen malli lokeroi ihmisiä epätarkoituksenmukaisella tavalla. Digitalisaatio, automatisaatio ja tekoäly puolestaan tarjoavat isoja mahdollisuuksia sosiaaliturvan kehittämiseksi.

Perustili olisikin myös digiloikka. Se perustuisi digitaaliselle alustalle, jonka automatiikka hyödyntäisi rekistereitä vähentäen byrokratiaa ja manuaalisen työn tarvetta.

Digitalisaation täysimääräinen hyödyntäminen ei edes ole mahdollista, mikäli emme toden teolla uudista vanhentunutta järjestelmäämme. Otammeko loikan 2020-luvulle vai pitäydymmekö vanhassa?

Sosiaaliturvakomiteassa olisi tärkeää valmistella perustilin käyttöönottoa. Se edellyttää mallin jatkokehittelyä yhdessä sidosryhmien kanssa. ●

HEIKKI HIILAMO
tutkimusprofessori
Terveiden ja
hyvinvoinnin laitos

LÄHTEET:

- 1 Hiilamo H, Määttä A, Koskenvuo K ym. (2018). Nuorten osallisuuden edistäminen. Selvitysmiehen raportti. Diak puheenvuoro 11. Diakonia-ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-298-1>
- 2 Pyykkönen J, Pyykkönen T, Pulli P (2021). Perustili – tie kannustavaan ja läpinäkyvään sosiaaliturvaan Kansalaiset mukaan oman elämänsä säätelyyn. Itlan raportit ja selvitykset 2021:1. <https://itla.fi/download/perustili-tie-kannustavaan-ja-lapinakyvaan-sosiaaliturvaan/>